

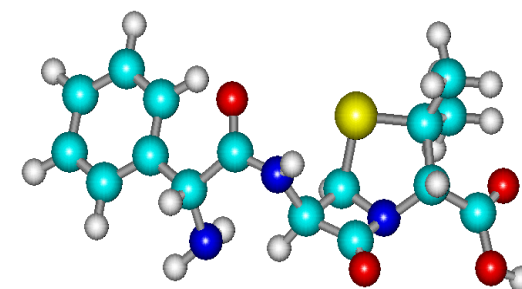
Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Chemie organických látek

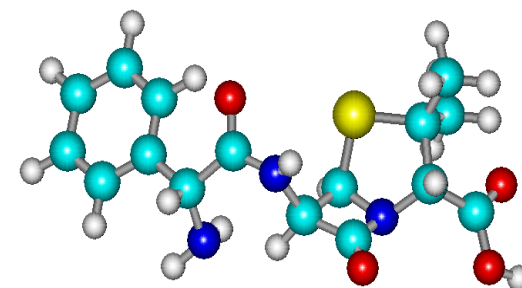
doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

Chemie organických látek

11. Základy fotochemie

doc. Ing. Pavel Bobál, CSc.

MUNI
PHARM

Ústav
chemických
léčiv

Základy fotochemie

Fotochemie - oblast chemie, která studuje interakce mezi atomy nebo molekulami a světlem (resp. elektromagnetickým zářením)

Fotochemické reakce - jsou aktivovány **absorpcí světla**, které dodá systému potřebnou aktivační energii

Absorpce světla - nemusí vést k chemické reakci, ale může způsobit změnu elektronové konfigurace molekuly, čímž umožní průběh reakce (která by za normálních podmínek nemohla proběhnout)

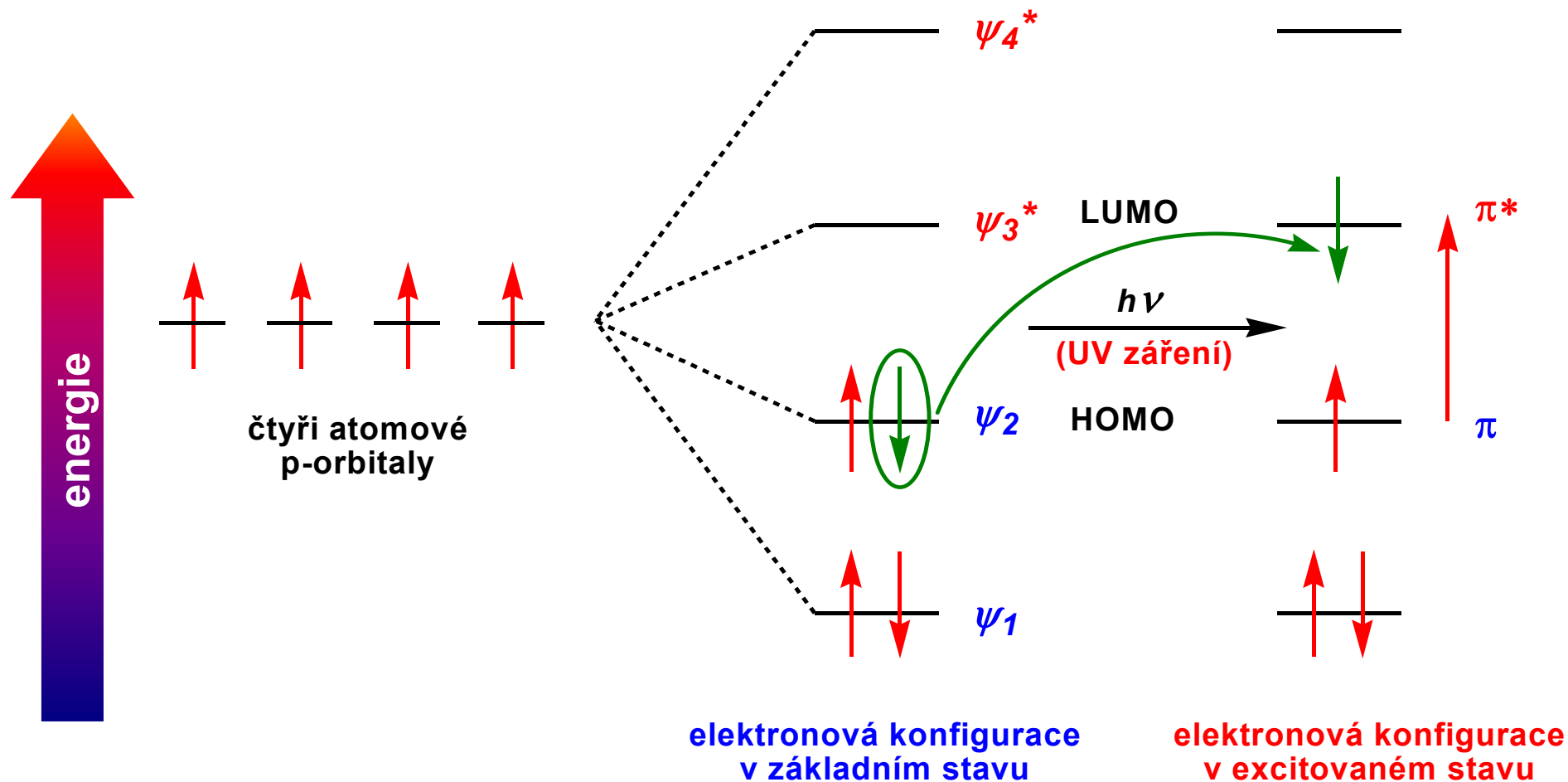
Fotochemická aktivace je důležitá u některých pericyklických reakcí

Základy fotochemie: Absorpce záření

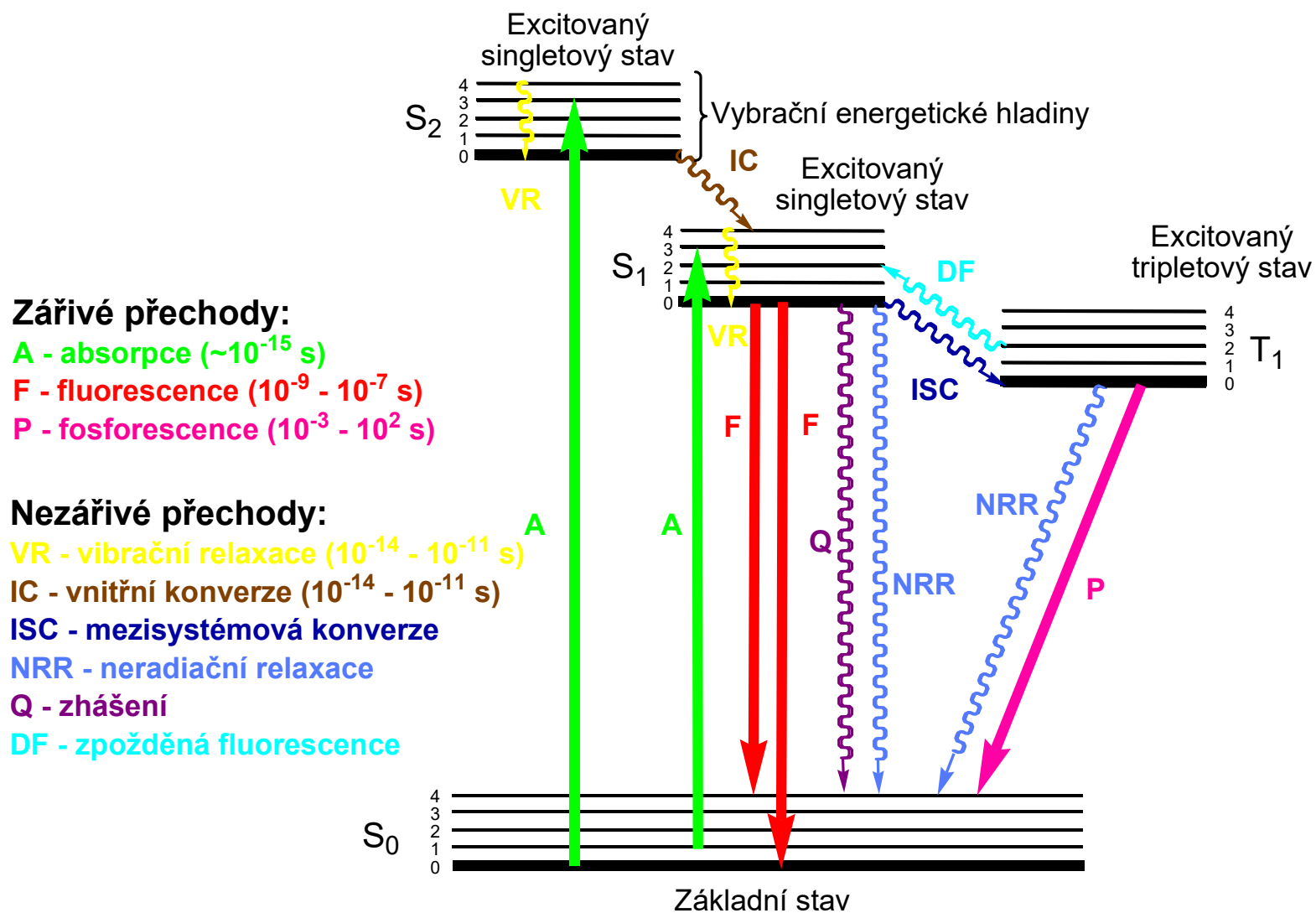
HOMO – nejvyšší obsazený molekulový orbital
(the **h**ighest **o**ccupied **m**olecular **o**rbital)

LUMO – nejnižší neobsazený molekulový orbital
(the **l**owest **u**noccupied **m**olecular **o**rbital)

Základy fotochemie

Schéma zářivých a nezářivých přechodů fotoluminiscentní molekuly
- Jablonského diagram

Základy fotochemie

Fluorescence - přechod do nižšího elektronového stavu se stejnou multiplicitou $S1 \rightarrow S0$ - spinově povolený přechod

Fosforescence - přechod mezi stavy s různou multiplicitou $T1 \rightarrow S0$ - spinově zakázaný přechod

Molekuly sloučenin absorbující energii mohou tuto energii předat jiným částicím při vzájemných kolizích nebo mohou emitovat luminiscenční záření

Podle způsobu přijetí energie rozdělujeme tento jev tzv. luminiscenci na tyto základní kategorie:

Fotoluminiscence - látka absorbovala energii ve formě světelných kvant,

Chemiluminiscence - energie byla látce dodána chemickou reakcí,

Bioluminiscence - energie byla dodána biologickými pochody,

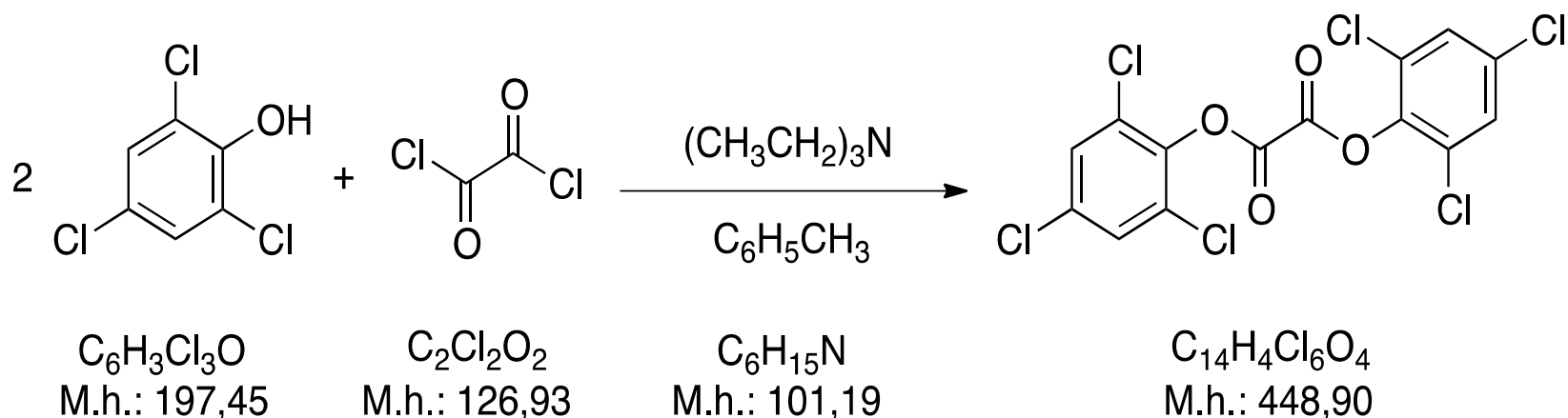
Elektroluminiscence - energie byla dodána působením elektrického pole.

Chemiluminescence

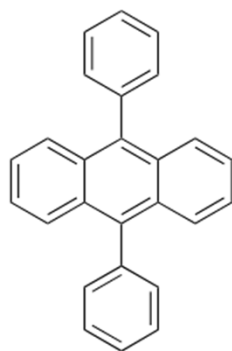
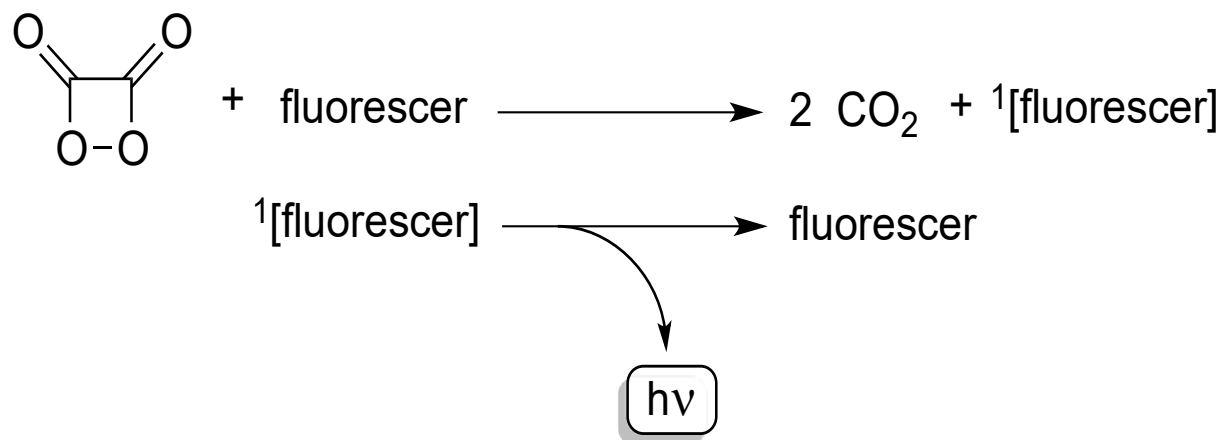
- většina exotermických reakcí uvolňuje energii ve formě tepla
- v některých případech se uvolňuje energie ve formě světla - **chemiluminescence**
- reverzní forma fotochemické reakce
- syntéza luminolu

Příprava TCPO – Cyalume[®] nebo Snaplight[®]

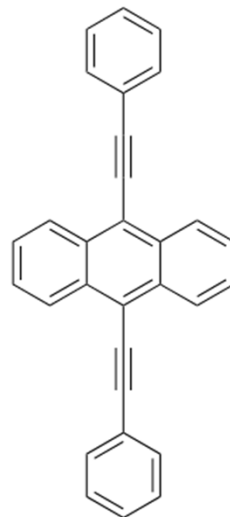

Chemiluminescence

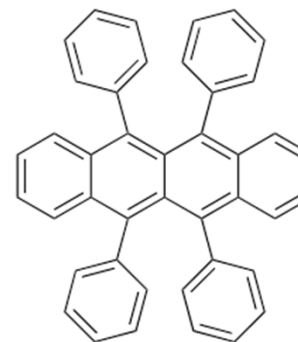
Test chemiluminescence – TCPO + fluorescer

9,10-difenylnthracen

9,10-bis(fenylethynyl)anthracen

rubren

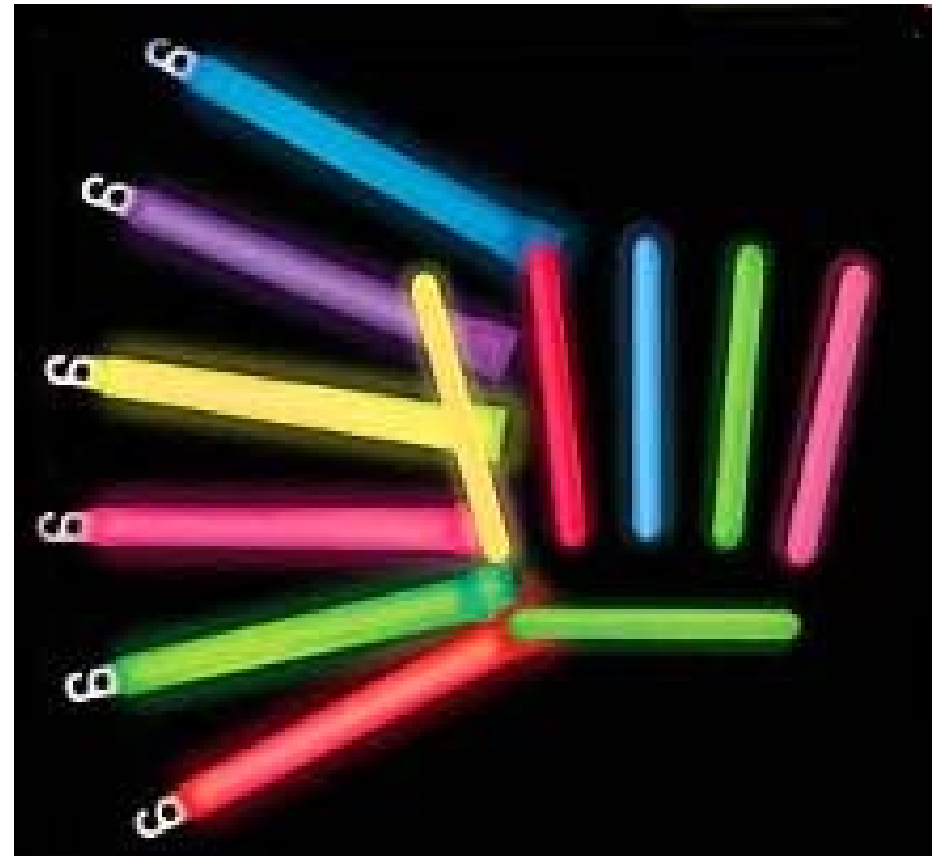
Chemiluminescence

Použití chemiluminiscence:

Identifikace stop krve

Osvětlovací tyčinky

Základy fotochemie a pericyklické reakce

Iontové reakce

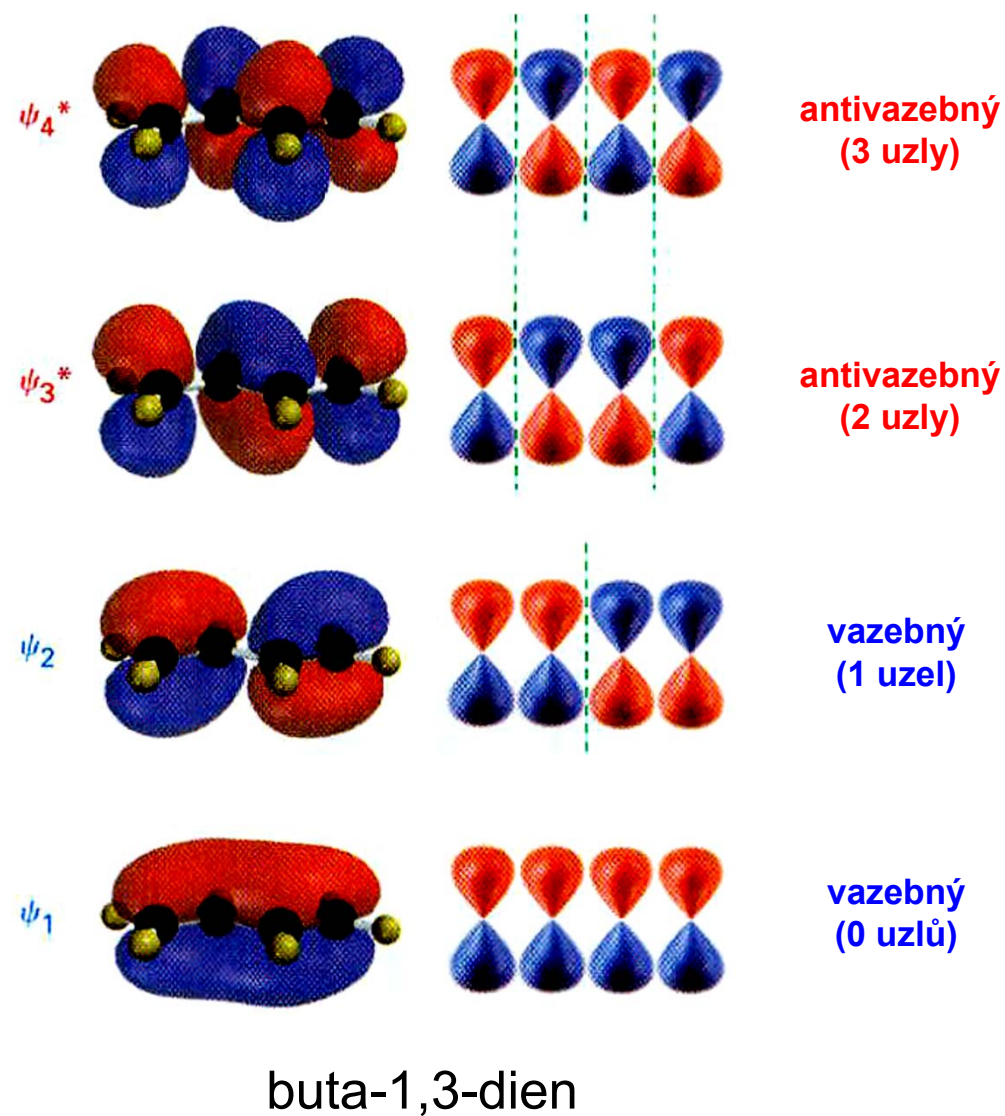
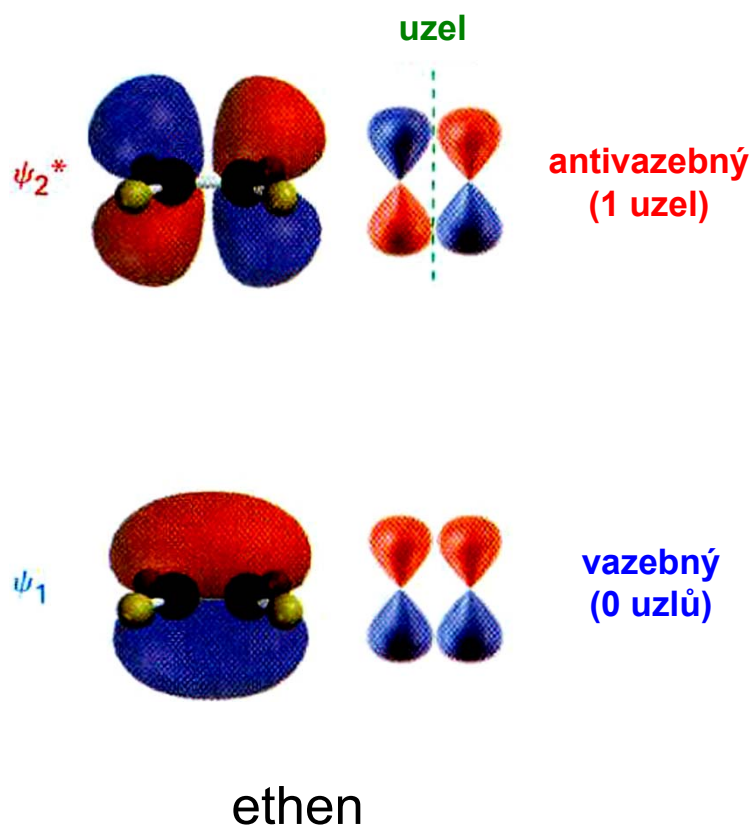
Radikálové reakce

Pericyklické reakce

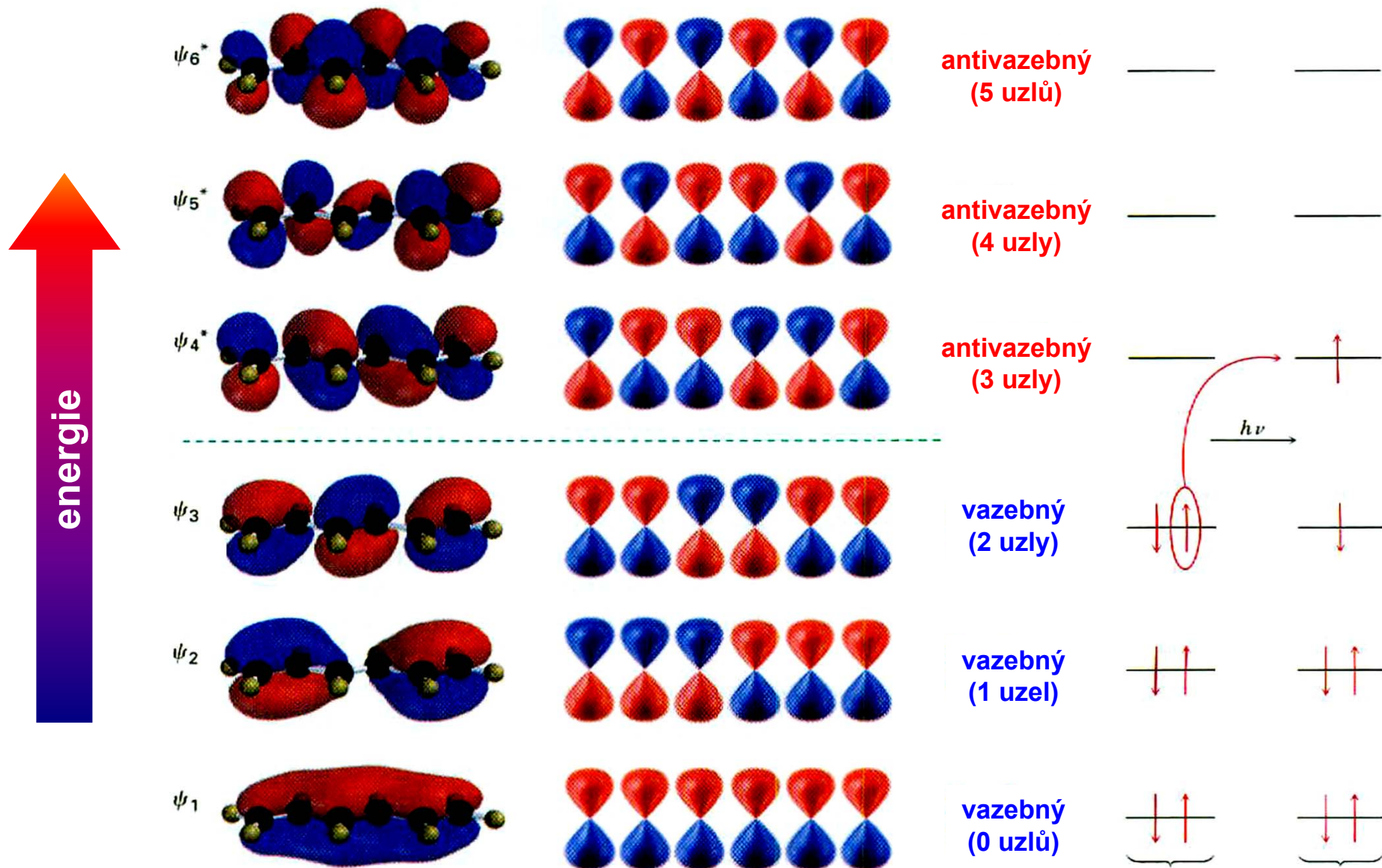
- součinný mechanismus přes cyklický přechodový stav,
- nevznikají meziprodukty (intermediáty),
- dělení:
 - elektrocyklické reakce,
 - cykloadice,
 - sigmatropní přesmyky,
 -

π -Molekulové orbitály konjugovaných systémů

Molekulové orbitály a pericyklické reakce

Molekulové orbitály a pericyklické reakce

- **Woodwardova – Hoffmannova pravidla** – rozbor všech molekulových orbitalů
- zjednodušení - Kenichi Fukui – rozbor pouze **hraničních orbitalů**

HOMO – nejvyšší obsazený molekulový orbital
(the **h**ighest **o**ccupied **m**olecular **o**rbital)

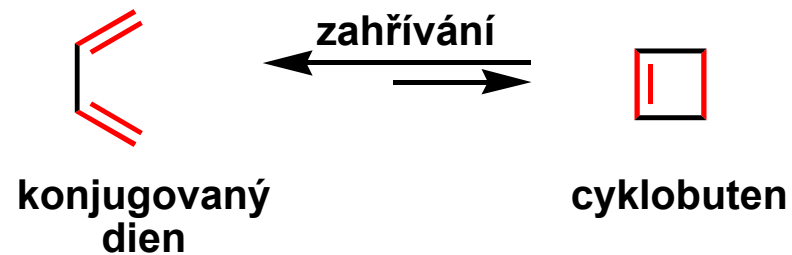
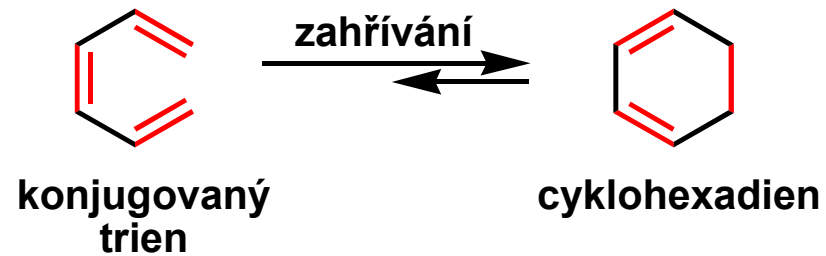
LUMO – nejnižší neobsazený molekulový orbital
(the **l**owest **u**noccupied **m**olecular **o**rbital)

SOMO – jednou obsazený molekulový orbital
(the **s**ingle **o**ccupied **m**olecular **o**rbital)

Pericyklické reakce: Elektrocyklické reakce

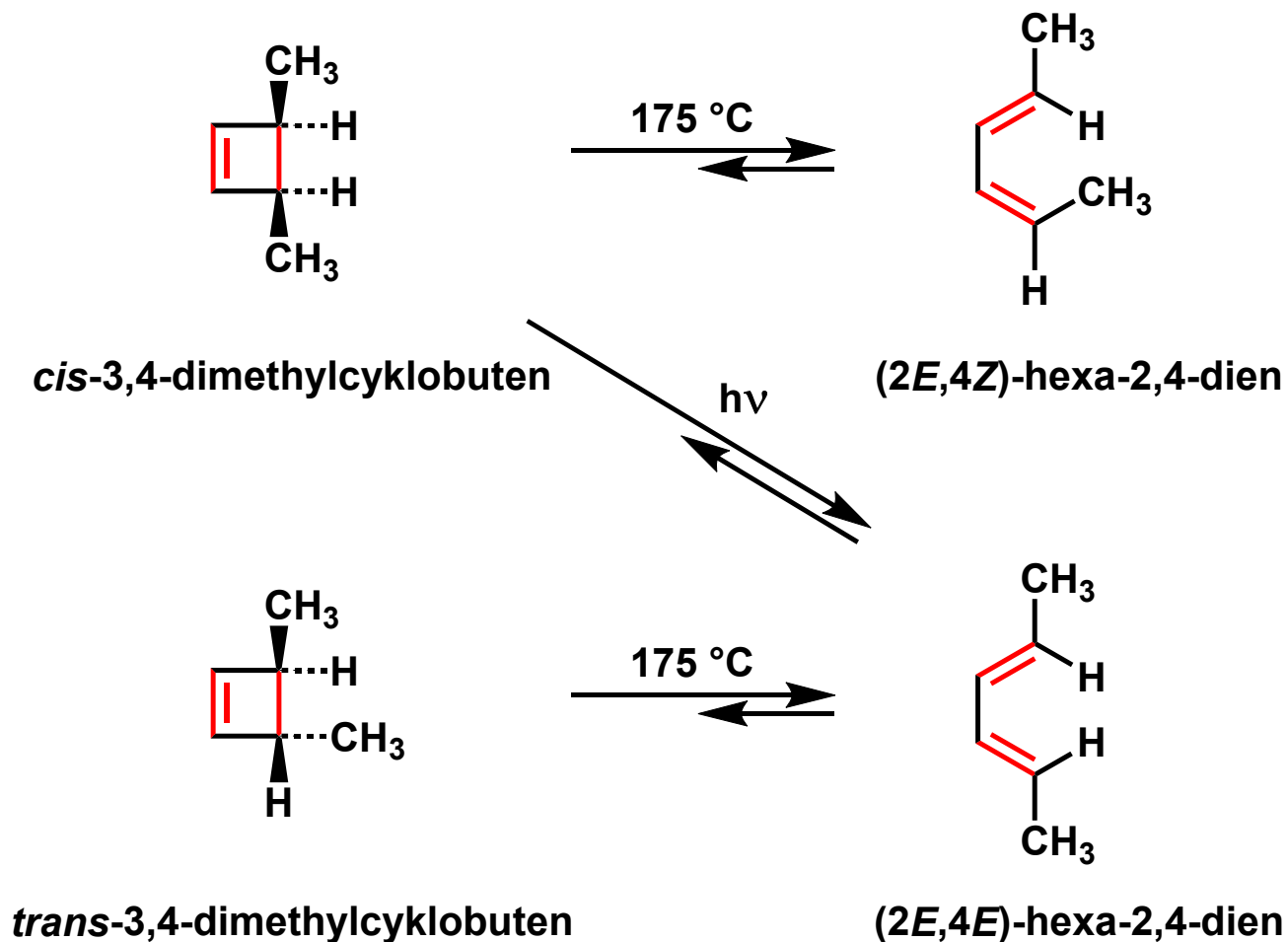
Elektrocyklické reakce – cyklizace konjugovaného polyenu

Pericyklické reakce: Elektrocyklické reakce

Elektrocyklické reakce – základním rysem - sterický průběh

- reakce termické
- reakce fotochemické

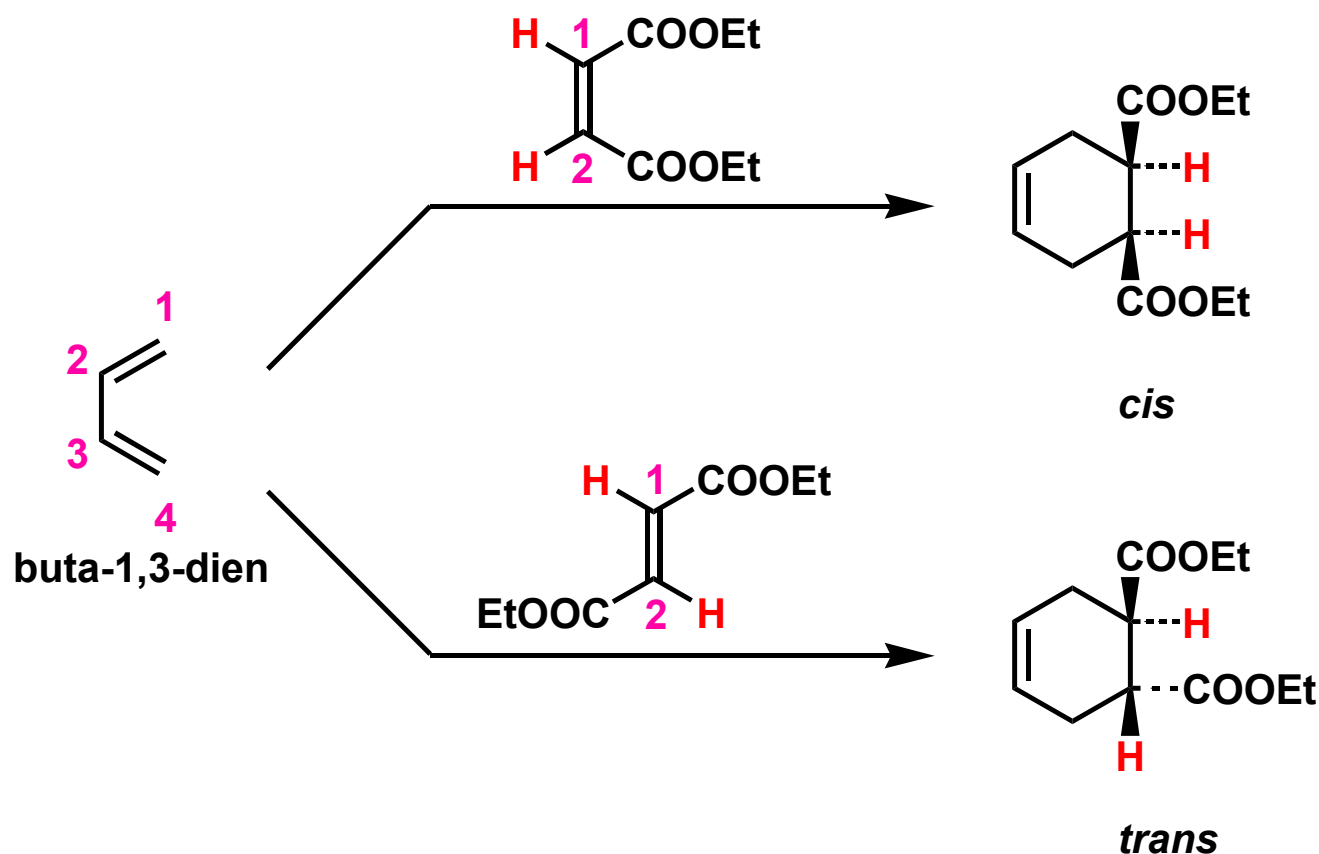
Cykloadičné reakce

Cykloadiční reakce – spojení dvou nenasycených molekul – vznik cyklického produktu

– řízeny orbitalovou symetrií reaktantů

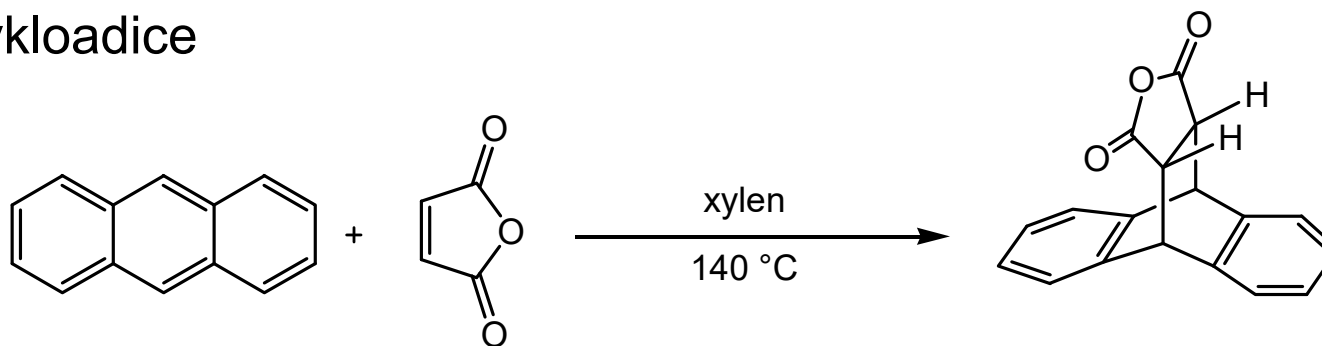
Dielsova-Alderova cykloadiční reakce – [4 + 2] – dien (4 π -elektrony)
a dienofil (2 π -elektrony)

– stereošpecifické

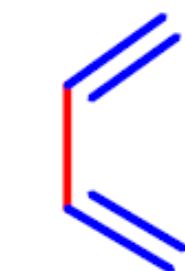
Cykloadičné reakce

[4 + 2] cykloadice

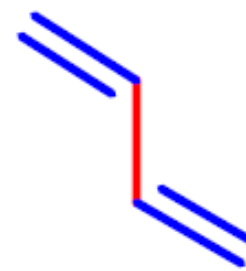
Cykloadičné reakce – požadavky na dieny

- Dien**
- lineární nebo cyklický,
 - el. bohatý, donorní substituent
 - konformace s-cis

s-cis

reaktivní

s-trans

nereaktivní

možnost rotace

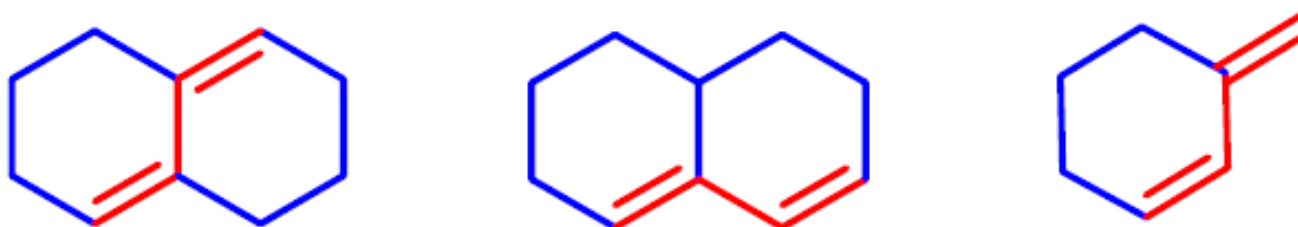
Cykloadičné reakce – požadavky na dieny

musí zaujmout s-cis konformaci

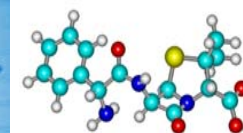
reaktivní

nereaktivní

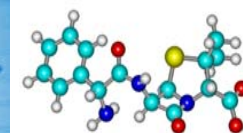
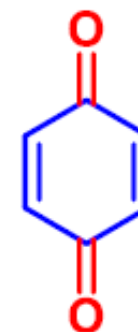
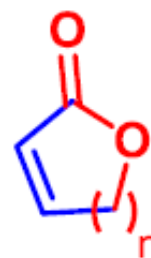
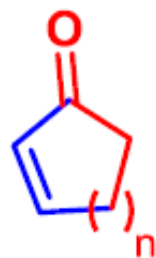
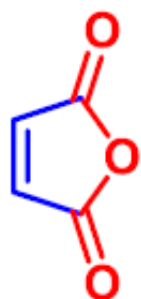
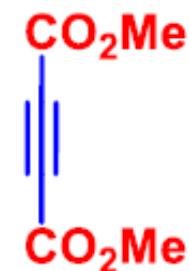
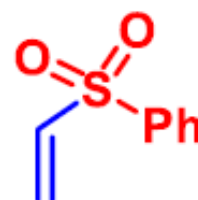
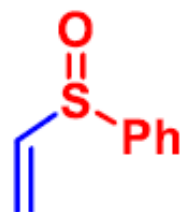
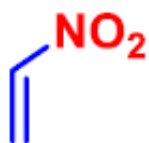
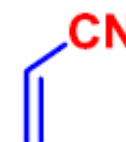
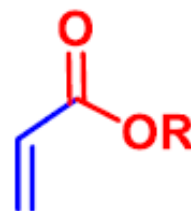
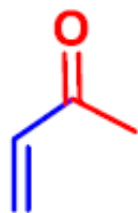
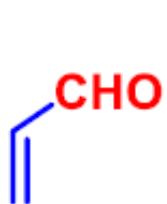

! nemožnost rotace !

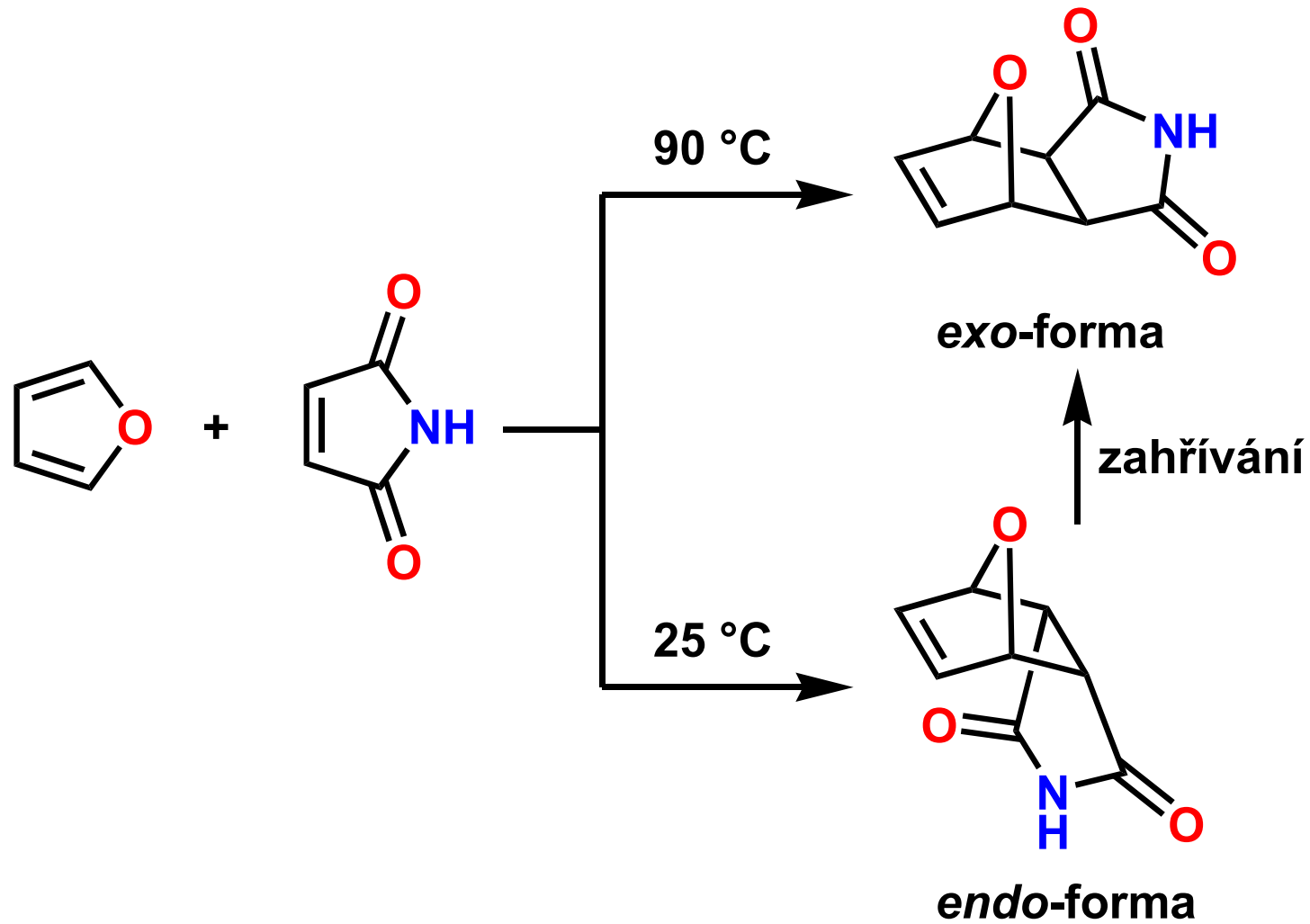

Cykloadičné reakce – požadavky na dienofily

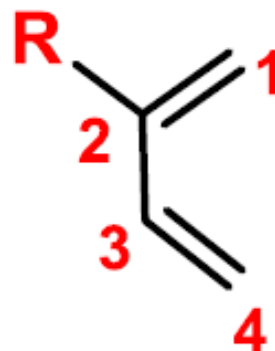
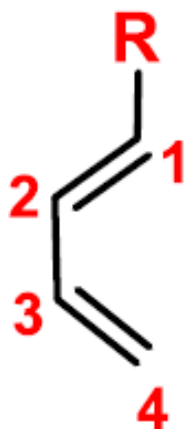
Dienofil – lineární nebo cyklický,
– el. chudobný, akceptorní substituent

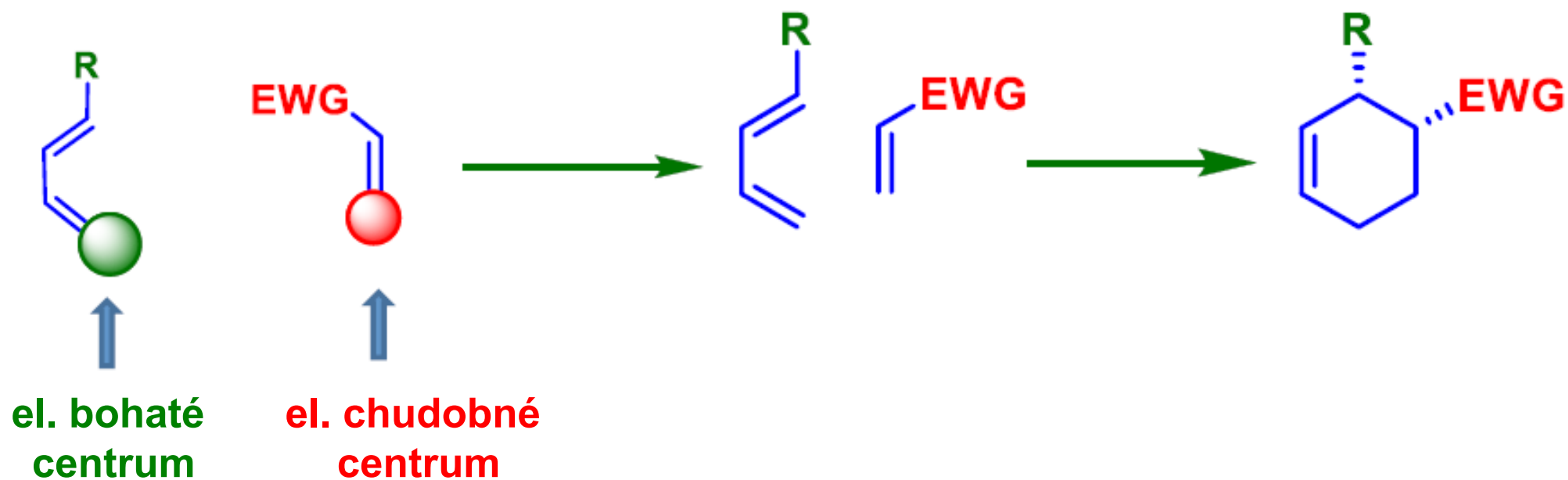
Cykloadičné reakce

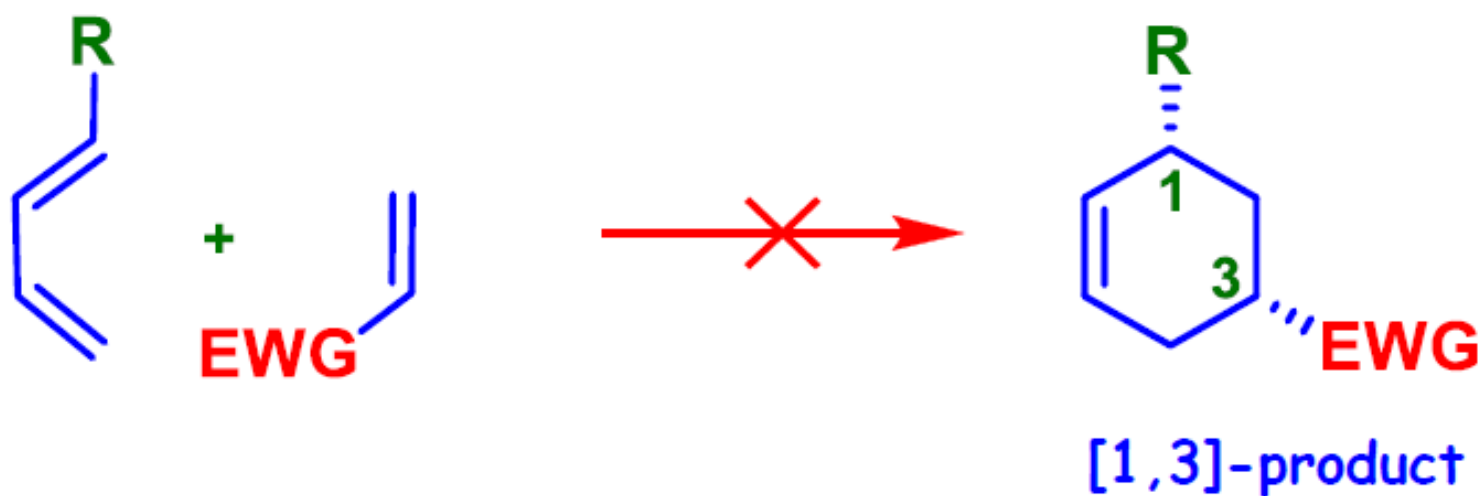
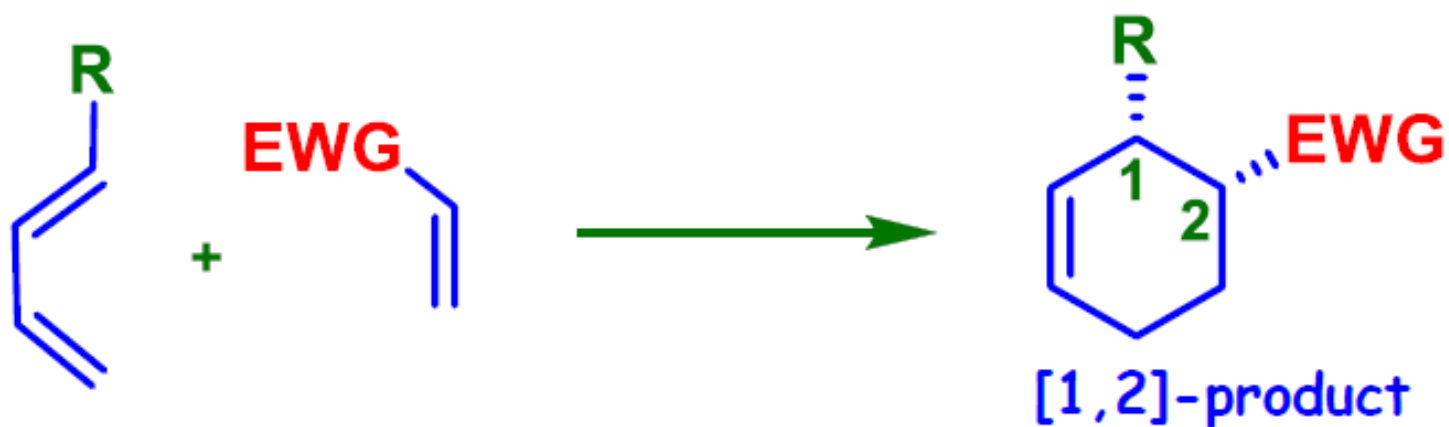
Cykloadičné reakce – regioselektivita

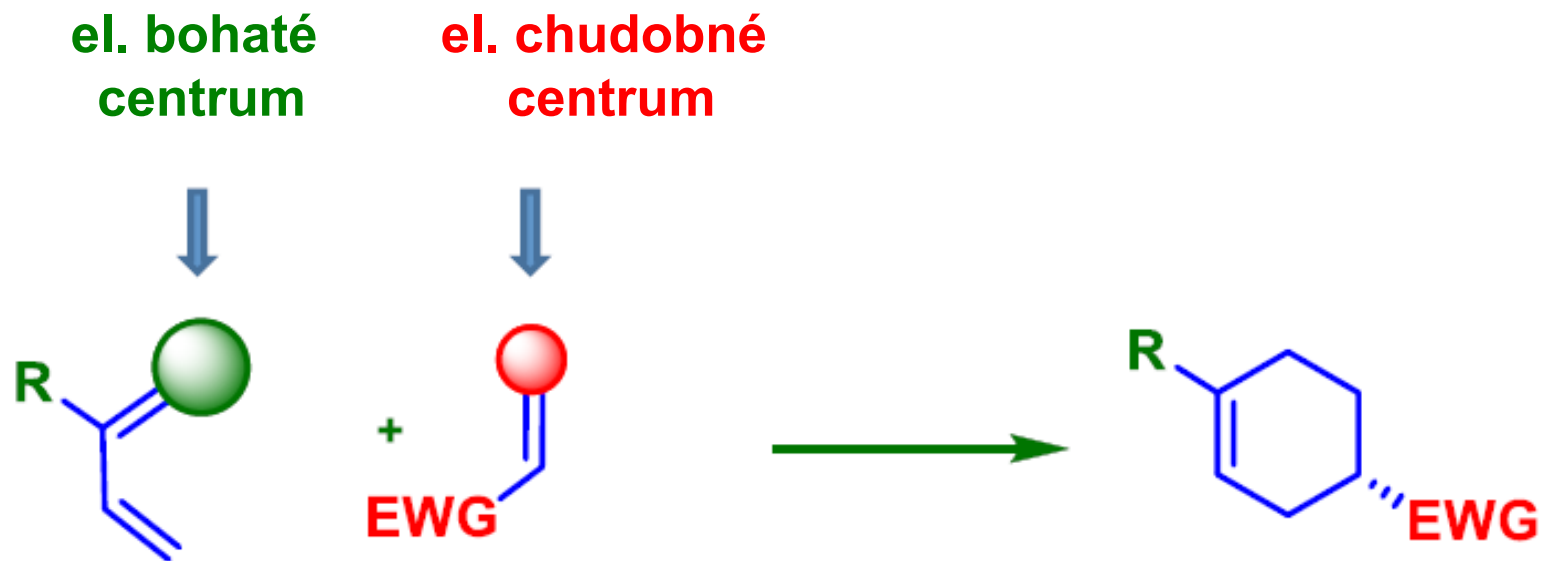
Cykloadičné reakce – regioselektivita

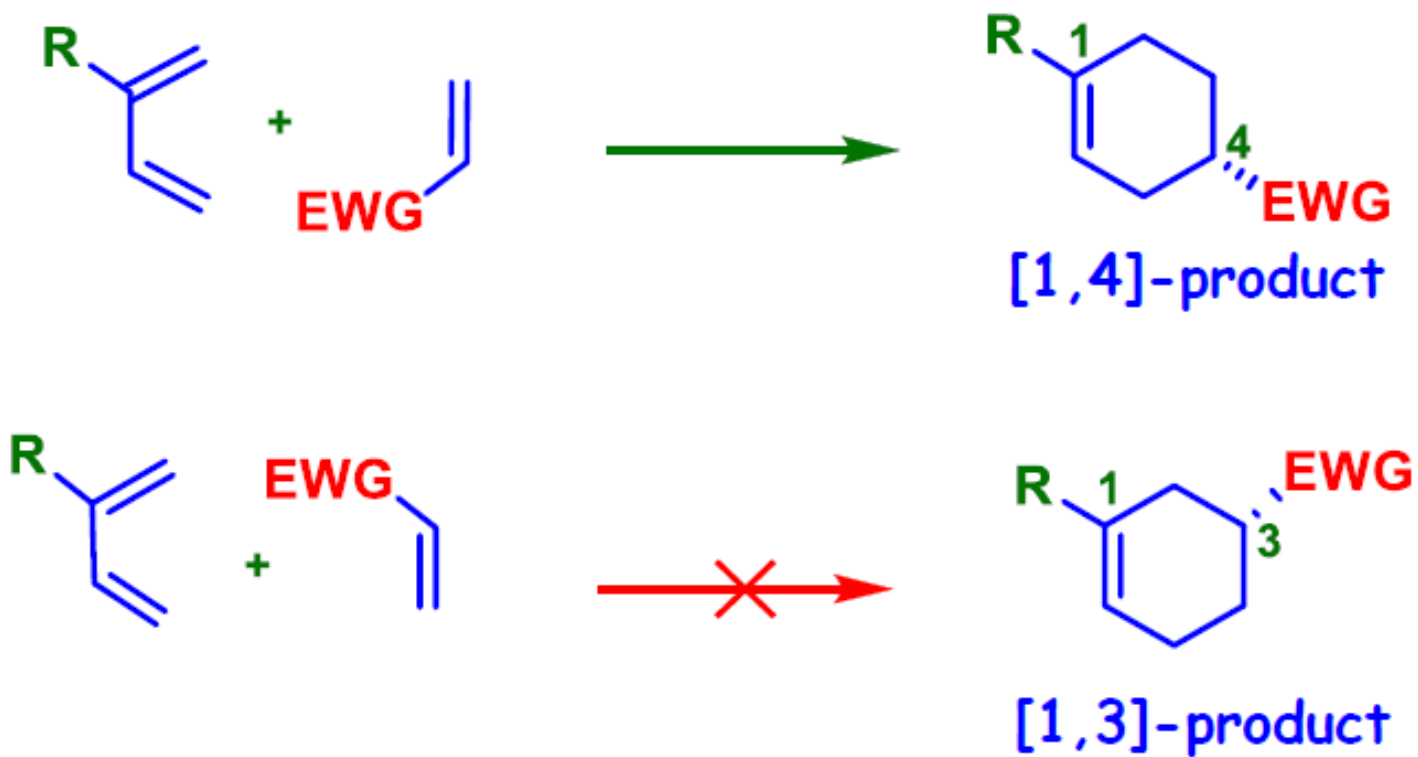
Cykloadičné reakce – regioselektivita

Cykloadičné reakce – regioselektivita

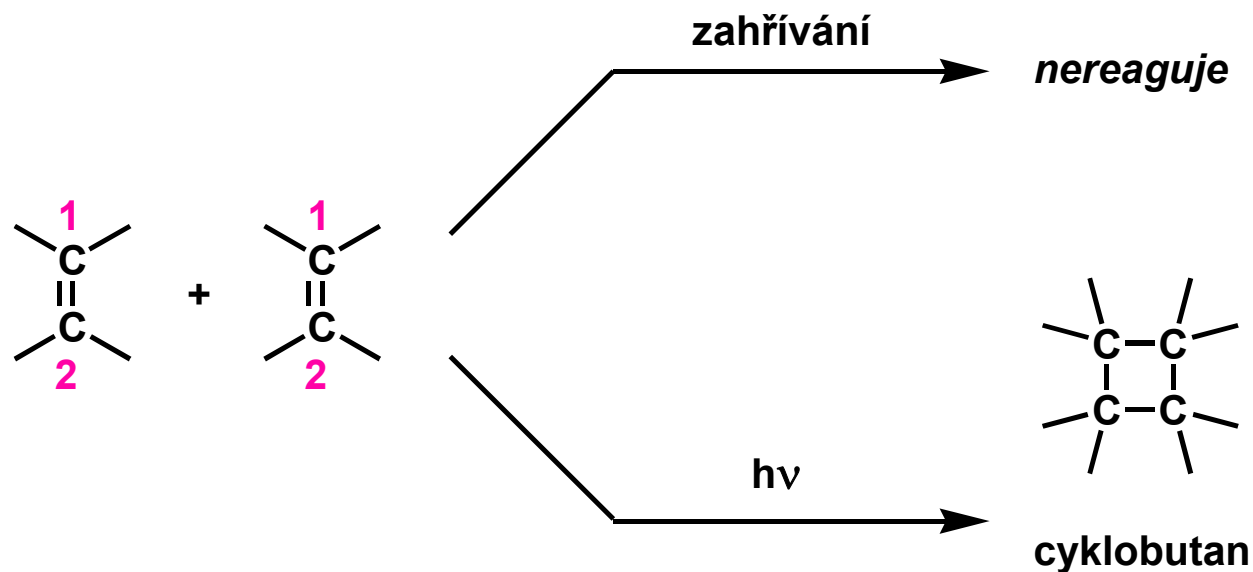

Cykloadičné reakce – regioselektivita

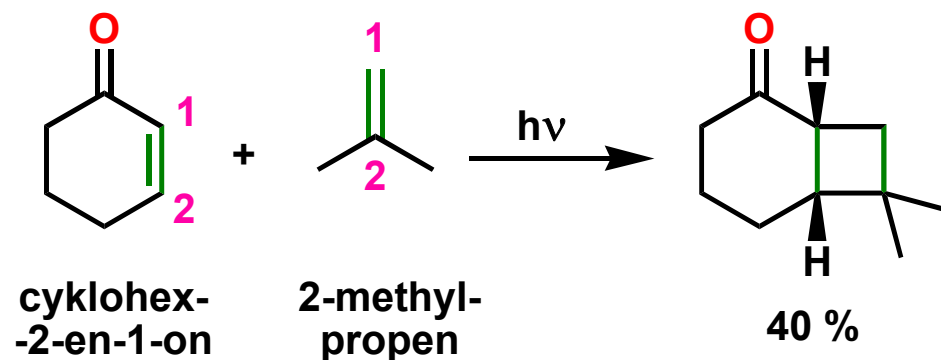
Cykloadičné reakce

Cykloadiční reakce – termické [2 + 2] dvou alkenů neprobíhají
– **fotochemické** [2 + 2] probíhají

Sterický průběh cykloadičních reakcí

Fotochemické [2 + 2] cykloadiční reakce – probíhají hladce – vhodná metoda pro syntézu cyklobutanů

termické a fotochemické cykloadiční reakce – probíhají s opačnou stereochemií

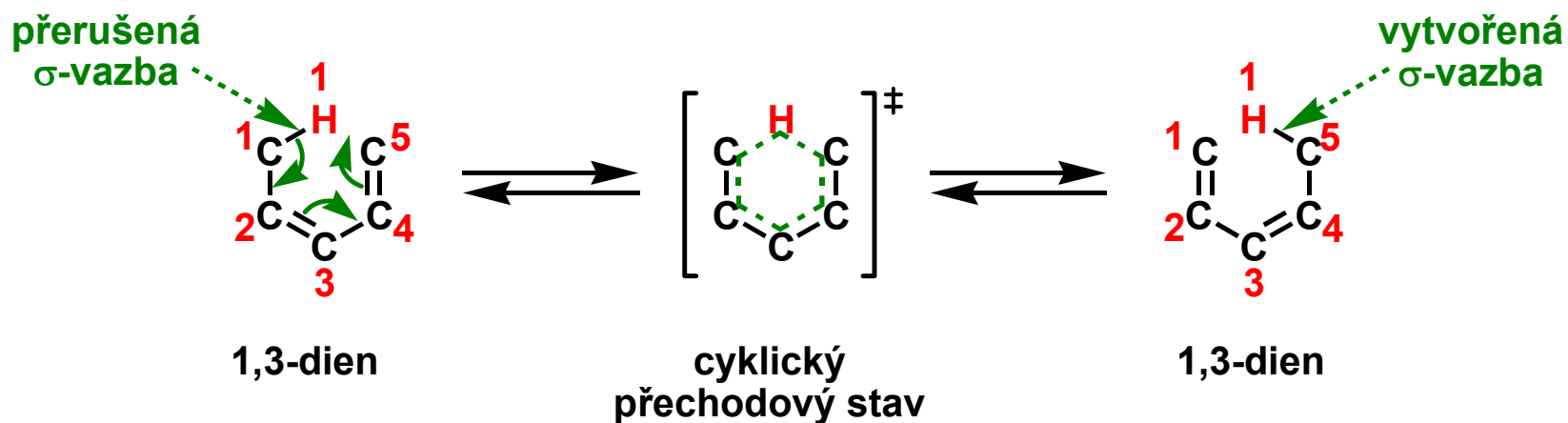

Sigmatropní přesmyky

Sigmatropní přesmyk – proces, ve kterém substituent vázaný σ -vazbou migruje přes π -elektronový systém z jedné polohy do druhé
– ve výchozí sloučenině se σ -vazba přeruší, π -vazby se přesunou a v produktu se vytváří nová σ -vazba

[1,5] a [3,3] – typ přesmyku – označuje polohy, do kterých nastává migrace

přesmyk [1,5]

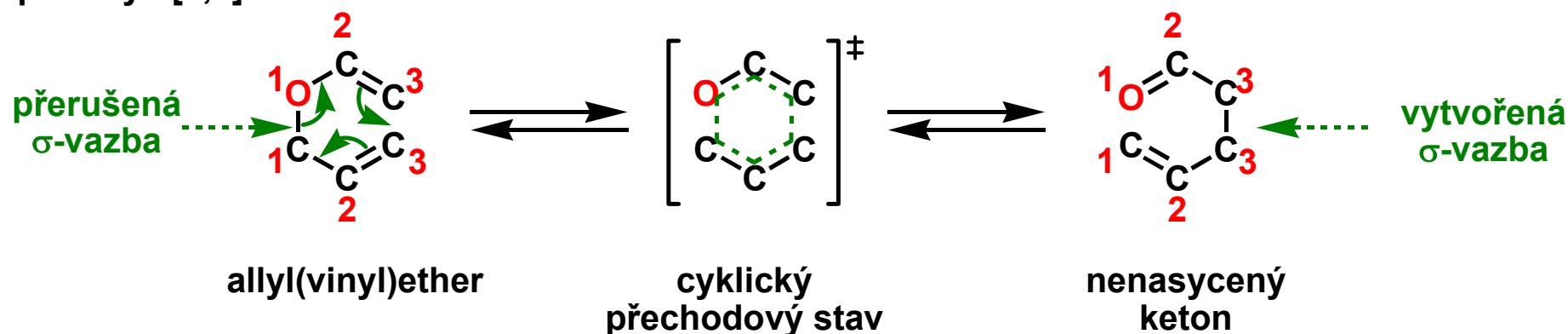
Sigmatropní přesmyky

Sigmatropní přesmyk – proces, ve kterém substituent vázaný σ -vazbou migruje přes π -elektronový systém z jedné polohy do druhé

- ve výchozí sloučenině se σ -vazba přeruší, π -vazby se přesunou a v produktu se vytváří nová σ -vazba

[1,5] a [3,3] – typ přesmyku – označuje polohy, do kterých nastává migrace

přesmyk [3,3]

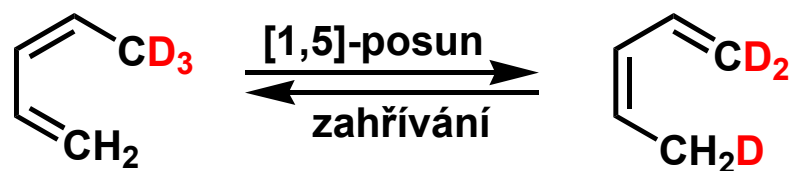
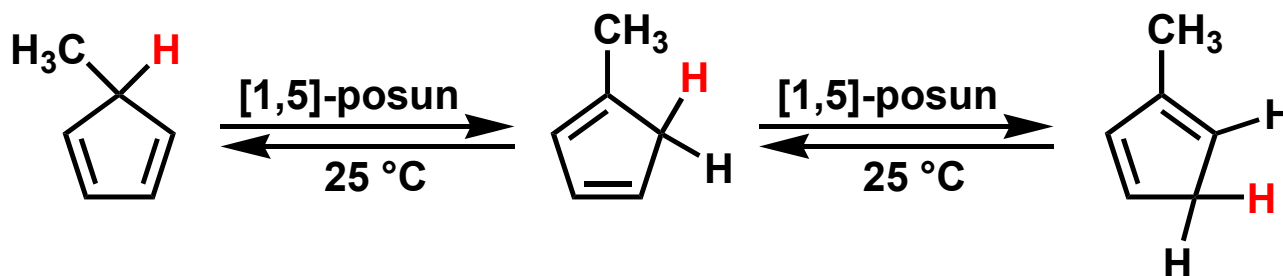
Řízeny orbitalovou symetrií – dva způsoby:

- migrací skupiny po stejné straně π -systému – **suprafaciální přesmyk**,
- migrací skupiny z jedné strany π -systému na opačnou – **antarafaciální přesmyk**.

Příklady termických sigmatropních přesmyků

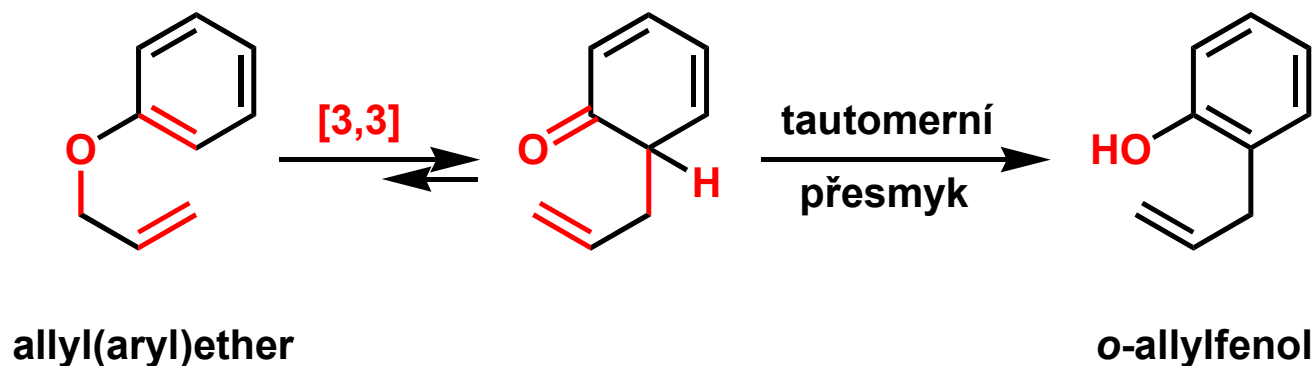
Sigmatropní přesmyk [1,5] – přemístění – 3 elektronové páry (2 π -vazby a 1 σ -vazba) – suprafaciální přesmyk

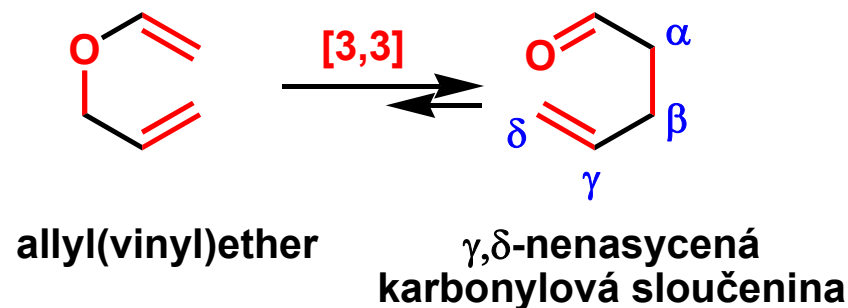
Příklady termických sigmatropních přesmyků

Další významné sigmatropní reakce: **Copeho přesmyk** hexa-1,5-dienů a **Claisenův přesmyk** allyl(vinyl)etherů nebo allyl(aryl)etherů
- [3,3] sigmatropní přesmyky

Claisenův přesmyk

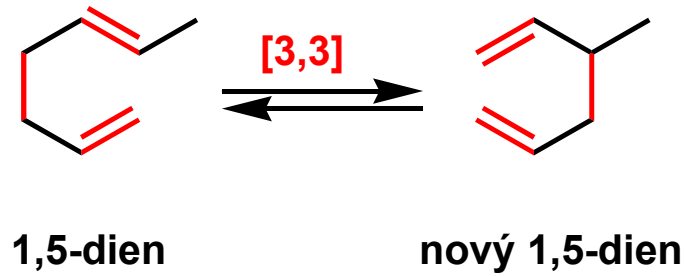

Claisenův přesmyk

Příklady termických sigmatropních přesmyků

Copeho přesmyk

Příklady termických sigmatropních přesmyků

